

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра теорії і методики виховання РДГУ
Регіональний комплексний Науково-методичний центр
інноваційних технологій освітнього процесу РДГУ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра педагогіки та методики початкової освіти
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи

РІВНЕ - 2023

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра теорії і методики виховання РДГУ
Регіональний комплексний Науково-методичний центр
інноваційних технологій освітнього процесу РДГУ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Кафедра педагогіки та методики початкової освіти
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Електронний збірник матеріалів

**Всеукраїнської науково-практичної
*Інтернет-конференції***

**«Підготовка майбутніх педагогів
до виховної діяльності
в освітньому просторі НУШ:
досвід, реалії, перспективи»**

12 травня 2023 року

Рівне – 2023

Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи: електронний збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Рівне: РДГУ. 2023. 287 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 6 від 25 травня 2023 р.)

Вашій увазі пропонуються матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: досвід, реалії, перспективи».

ЗМІСТ

Петренко О. Б. Підготовка майбутніх педагогів до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ: актуалізація проблеми.....	8
Кравченко О. Виховна діяльність зі студентською молоддю.....	12
Білавич Г. В., Притуляк Т. В., Скоропад М. І. Підготовка майбутніх учителів до виховання дітей як гуманістів засобами літературної спадщини Василя Сухомлинського.....	18
Баліка Л. М. Особливості впровадження дисципліни «Діяльність вихователя групи подовженого дня в умовах НУШ» в освітній процес ЗВО.....	25
Ваколюк А. М. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до наскрізної виховної діяльності...	29
Войтовська А. І. Професійна підготовка майбутніх педагогів до педагогічної діяльності.....	35
Карпич І. О. Діяльність працівників соціальної сфери з профілактики булінгу в закладах інтернатного типу.....	39
Левченко Н. В. Підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з молоддю.....	43
Маковійчук О. В. Підготовка майбутніх вчителів до екологічного виховання молодших школярів на уроках дизайну і технологій.....	47
Матрос О. О. Нормативно-правове забезпечення регламентації інтеграції дітей з інвалідністю в просторі НУШ.....	52
Моргай Л. А. Нова українська школа.....	58
Поліщук І. В. Підготовка учителя Нової української школи: актуалізація ідей Т. Д. Дем'янюк.....	64
Стельмашук Ж. Г. Формування готовності майбутнього вчителя початкових класів до вирішення педагогічних ситуацій і задач в освітньому процесі НУШ.....	67
Цуркан Т. Г., Цуркан Н. Г. Розвиток пізнавальної	73

активності молодших школярів.....	
Гоголь Т. В., Давидюк І. В. Підготовка майбутніх вчителів фізичної культури до виховної діяльності в освітньому просторі НУШ.....	79
Голя Г. М. Особливості післявоєнної підготовки вчителів Волині (на прикладі Луцького педагогічного училища).....	84
Дубовик К. Ю. Шляхи розвитку пізнавальної активності молодших школярів у сучасній початковій школі.....	87
Коваленко Н. І. Можливості розвитку обдарованої молоді в позашкільній освіті Польщі.....	94
Коваль К. Ю. Соціально-педагогічні умови взаємодії НУШ із сім'єю у полікультурному вихованні.....	98
Кузьмич А. О. Європейські авторські школи кінця ХІХ – поч. ХХ ст.....	102
Левчук Н. О. Формування гуманних взаємин учнів початкових класів як педагогічна проблема.....	106
Петренко І. Ф. Підготовка майбутніх педагогів до формування освітнього простору класної кімнати Нової української школи.....	111
Попова К. В. Формування полікультурної компетентності педагогів як запорука їх успішного функціонування в реаліях освітнього простору НУШ.....	114
Шульгач М. І. Участь викладачів кафедр педагогіки Рівненського державного університету у міжнародному проєкті «Фінська підтримка реформи української школи».....	116
Яремович М. А. Громадянськість майбутніх учителів початкових класів НУШ через призму оновлення національної системи освіти в умовах глобальних геополітичних змін.....	122
Бабич А. Я. Принципи виховання емоційної культури молодших школярів.....	126

Вітковська К. О. Інноваційні підходи в професійній підготовці майбутніх учителів початкової школи.....	131
Войтович Т. В. Казка як засіб морально-естетичного виховання молодших школярів.....	137
Гаврилюк О. С. Педагогічні особливості формування моральних якостей дітей старшого дошкільного віку.....	141
Гомонець М. В. Особливості прояву конфліктної поведінки у дітей молодшого шкільного віку.....	146
Гордусенко М. В. Психолого-педагогічні особливості подолання стресових ситуацій дітьми молодшого шкільного віку.....	151
Демчук Д. О. Формування навичок здорового способу життя у молодших школярів.....	156
Колодич Т. В., Шалівська Ю. В. Організація виховної роботи з учнями початкової школи в умовах дистанційного навчання.....	163
Котух І. Я. Гурткова робота у розвитку творчих здібностей молодших школярів.....	167
Кравчук М. Ю. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи як педагогічна проблема.....	172
Маринич А. І. Роль національного виховання у формуванні особистості.....	176
Матвіюк А. С. Особливості індивідуальної роботи з молодшими школярами з девіантною поведінкою.....	178
Матюх О. А. Виховний потенціал музичного краєзнавства.....	182
Мельничук Л. Ю. Теоретичні засади забезпечення наступності дошкільної і початкової освіти.....	186
Ничипорчук Г. П. Дитяче об'єднання у виховній системі закладу загальної середньої освіти.....	194
Панчук Г. М. Феномен поняття «естетична культура» в сучасних психолого-педагогічних дослідженнях.....	198
Панчук І. О. Основні напрями та форми волонтерської діяльності.....	204

Пишняк М. М. Зміст національно-патріотичного виховання дітей молодшого шкільного віку в умовах війни в Україні.....	212
Полюхович Г. С., Шалівська Ю. В. Самоосвіта як ефективний чинник професійного зростання майбутнього вчителя початкової школи.....	216
Правник Н. С. Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації краєзнавчої роботи у педагогічній науці.....	220
Прокопчук Н. Я. Принципи роботи з «важкими дітьми» за В. О. Сухомлинським.....	227
Рижук О. С. Інтерактивні методики формування крос-культурних цінностей у виховній роботі з дітьми молодшого шкільного віку.....	237
Рожко О. С. Роль та особливості волонтерської діяльності з дітьми молодшого шкільного віку.....	241
Смітюх Н. М. Сутність поняття «емпатія» у психолого-педагогічних джерелах.....	245
Спасіба А. С. До проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до соціалізації учнів.....	248
Тарасюк Н. А. Виховний аспект позашкільної освіти.	254
Фелістович Т. М. Форми і методи добровільної діяльності з молодшими школярами.....	258
Філатова М. С. Формування в учнів початкової школи знань про пожежну безпеку у виховній позакласній роботі як психолого-педагогічна проблема.....	264
Шеремет Н. М. Особливості вищої педагогічної освіти Італії у другій половині ХХ століття.....	270
Богурський О. М. Формування почуття обов'язку та відповідальності учнів у процесі навчальної діяльності.....	278
Ісько Т. І. Формування математичної компетентності учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності.....	281
Снігур М. О. Виховання цінностей здорового способу життя учнів підліткового віку.....	283

ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.09. Кривий Ріг, 2010. 40 с.

8. Перспективи розвитку краєзнавчого руху: пропозиції до проекту Державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 р. URL: http://history.org.ua/JournALL/kraj/kraj_2013_1/2.pdf.

9. Тімець О. В., Серебрій В. С., Грабовський Ю. А., Шипко А. Л. Туристсько-краєзнавча робота у вищому педагогічному навчальному закладі: організаційні та методичні аспекти. Умань: «Візаві», 2006. 237 с.

10. Тронько П. Т. Українське краєзнавство в ХХ столітті (до 75-річчя Всеукраїнської спілки краєзнавців). Київ, 2002. 85 с.

Прокопчук Н. Я.,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»
спеціальності 013 Початкова освіта
Рівненського державного гуманітарного університету

ПРИНЦИПИ РОБОТИ З «ВАЖКИМИ ДІТЬМИ» ЗА В. О. СУХОМЛИНСЬКИМ

В. О. Сухомлинський підходив до дитинства як до цілісного, самодостатнього періоду життя людини. У працях «Серце віддаю дітям», «На нашій совісті – людина», «Виховання почуттів», «Педагогіка серця», «Народження громадянина», «Рани дитячого серця», «Народження добра», «Батьківська педагогіка», «Не бійтесь бути ласкавими», «Обережно: дитина!» педагог обстоював самоцінність та значущість дитинства як періоду, коли людина найбільше потребує поваги, віри та любові.

В. О. Сухомлинський у роботі з «важкими дітьми» відстоював необхідність використання лікувальної

педагогіки, яка, за його переконанням, включала в себе систему психолого-педагогічного впливу, спрямовану на подолання або послаблення негативних і формування позитивних якостей особистості.

Особливу групу важковиховуваних дітей у педагогічній практиці В. О. Сухомлинського становили діти з певними соціально-психологічними проблемами: сироти, соціальні сироти, діти з неповних та проблемних сімей, малоздібні діти.

Основною і незмінною умовою ефективності виховання «важких дітей» за В. О. Сухомлинським, є створення атмосфери захищеності та стабільності, взаєморозуміння між дорослими та дітьми, а також між самими дітьми, вимогливості та відповідальності.

У педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського поняття «корекція» та «педагогічне коригування» не зустрічаються. Систему психолого-педагогічного впливу, спрямованого на подолання або послаблення негативних і формування позитивних якостей особистості, В. О. Сухомлинський називав «захисним вихованням». Захисне виховання як складова лікувальної педагогіки становило важливу складову педагогічної системи педагога. Основним завданням коригуючого захисного виховання В. О. Сухомлинський вважав необхідність створення умов для всебічного розвитку «важкої дитини», зміцнення її здоров'я, розвиток емоційно-духовної сфери, моральності та самовиховної активності. Конкретні цілі і завдання коригування, а також методи та прийоми педагогічного впливу, на думку педагога, визначаються в кожному конкретному випадку видом і типом відхилень у поведінці.

Коригуюче захисне виховання важковиховуваних дітей, за В. О. Сухомлинським, – це не відокремлено взяті вправи з удосконалення соціально-психологічної діяльності

дитини, а система засобів, що здійснюються в процесі всієї навчально-виховної роботи. Педагог рішуче борючись проти прояву формалізму, шаблону, пустослів'я і бездушності в роботі з дітьми, особливо «важкими». Він вважав, що формалізм у вихованні породжує байдужість і подвійну мораль, дитина звикає до лицемірства і нещирості. В. О. Сухомлинський був переконаним, що робота зі знедоленими дітьми – це глибоко індивідуальна творчість учителя, в основі якої лежить любов та повага до дитини.

Таким чином, у процесі педагогічної діяльності В. О. Сухомлинським було виділено *основні принципи системи роботи з важковиховуваними дітьми*.

Принцип гуманного підходу. В. О. Сухомлинський вважав виховання малоздібних та важковиховуваних дітей у школі «справжнім екзаменом на гуманність» [2, с.505]. Основою лікувальної педагогіки, за твердженням педагога, є віра в можливість і сили дитини, збереження людської гідності, утвердження в людині поваги до себе, виховання у неї тонкої чутливості до добра і зла.

Виховна система В. О. Сухомлинського будувалася на гуманістичних принципах поваги до особистості вихованця, його людської гідності; на безмежній довірі, що відкривала шлях до душі вихованця; на вмінні підходити до кожного з «оптимістичною гіпотезою», що проєктує і стимулює прояв високих моральних і громадянських якостей; на умінні проникати у внутрішній світ думок і почуттів вихованців, умінні в кожному випадку знаходити педагогічно доцільний спосіб впливу, тон і стиль педагогічного спілкування.

Застосування принципу гуманізму до аномальних дітей означає усвідомлення того, що всі діти (і нормальні, і аномальні) мають однакові права в суспільстві, всі потребують уваги до себе. Аналіз науково-педагогічних

джерел свідчить про те, що В. О. Сухомлинський – гідний спадкоємець гуманістичної традиції. Він вважав, що вихователів необхідно мати таку рису, як людяність, у якій поєднується серцева доброта з мудрою суворістю батьків.

В атмосфері сердечності, доброзичливості діти прагнуть стати кращими не для того, щоб їх похвалили, а для того, щоб відчувати повагу навколишніх, щоб не втратити в їхніх очах своєї гідності. Досягти ефективності педагогічної діяльності з «неповноцінними» дітьми можна лише за умови, що складовою частиною навчального процесу будуть толерантність, справедливість, доброзичливість і повага людей. Гуманна місія школи й педагога – врятувати цих дітей, ввести їх у світ суспільства, духовного життя, сприяти їхньому становленню, наголошував В. О. Сухомлинський.

Педагог намагався зробити дитину добровільним і зацікавленим соратником, однодумцем учителів і батьків у власному вихованні та навчанні, рівноправним учасником педагогічного процесу, відповідальним за його результати. Він закликав гуманізувати середовище спілкування, стверджувати в дитині особистість, допомагати їй дорослішати, пам'ятати, що педагог повинен не просто любити своїх вихованців, а вміти жити їхнім життям.

Принцип індивідуально-диференційованого підходу до учнів залежно від характеру їх відхилень у навчанні та поведінці. В. О. Сухомлинський одним із перших виступив на захист ідеї індивідуалізації у навчальному процесі, стверджуючи, що немає і не може бути двох однакових дітей за способом сприйняття навколишнього світу, особливостями мислення. Аналіз навчального процесу, спеціальні спостереження за дітьми, бесіди з колегами переконали педагога, що змінити розумову діяльність учня засобами впливу на його волю неможливо. Індивідуальна

робота з важкою дитиною, запевняв Василь Олександрович, вимагає систематичного, уважного вивчення учня, рівня його розумового, емоційного розвитку і моральної вихованості, пошуку ефективних методів впливу на його повноцінний розвиток. У роботі з важковиховуваними дітьми неодноразово наголошував, що причинами невдач у виховній роботі з цією категорією дітей є переконання педагогів у тому, що всі важкі діти однакові і виховувати їх потрібно за однією схемою.

Педагогічна система В. О. Сухомлинського передбачала турботу про кожного учня, створення умов для радісного і переможного навчання і життя в школі, що б природно сприяло підтримці прагнення учнів до досягнення поставлених цілей, попередження відхилень у навчанні та поведінці.

Ефективність захисного виховання та лікувальної педагогіки визначається передусім, на думку В. О. Сухомлинського, особистістю самого вчителя, його ставленням до учня, зацікавленістю його долею, стилем спілкування з дітьми, розумінням дитячих почуттів та вчинків.

Іншою умовою успіху захисного виховання та лікувальної педагогіки є залучення до нього самого вихованця, опора на його психофізичні особливості, самосвідомість, внутрішні духовні сили, його бажання до самовдосконалення.

Важливого значення у захисному та лікувальному вихованні Василь Сухомлинський відводив змістовному заповненню емоційно-естетичного та духовного життя дитини, пробудженню в дитячому серці чутливості до краси і до слова. Звідси необхідність пошуку духовного інтересу дитини, діяльності, під час якої забезпечується потреба в її духовному спілкуванні, пробуджується здатність жити

серцем. Найкращими засобами пробудження духовного інтересу дитини, на думку педагога, є книги, етичні бесіди, казки, краса природи, живопису, музики. Ці засоби емоційно збагачують духовний світ дитини, вчать її відчувати і переживати, пробуджують, виховують емоційну чутливість, вчать пізнавати світ не лише розумом, а й серцем.

Важливим висновком педагога, що свідчить про глибоко-проникливе ставлення до особистості кожної дитини, у тому числі й «важкої», є твердження, що «сфера інтелектуального життя у дитячому віці тісно поєднується зі сферою життя морального; кожна невдача у навчанні сприймається як гірка образа (утім, до тих пір, поки серце не одерев'яніє; тоді вже ніщо не сприймається близько до серця і не відчувається, але тоді вже не може бути й мови про спасіння і захист людини)» [3,с.252–253].

Реалізуючи усвідомлене прагнення «захищати важких дітей, бо вони легко вразливі» [3, 252], видатний педагог брав «малоздібних, дітей зі зниженою, ослабленою пам'яттю» під свій постійний нагляд [там само, с.253].

Відстаючих учнів початкових класів педагог збирав протягом кількох років щовечора чи то у створених за його ініціативою, але насамперед руками самих дітей, Куточку Краси, чи то у Кімнаті Казки, де вони слухали і складали казки. «Це була творчість дітей, які прийшли до школи занедбані і на все життя zostалися б нещасними людьми, якби не ця спеціальна робота, що покращувала їхній мозок» – стверджував Василь Олександрович [3, с.259–260]. Таку поетичну творчість учнів він називав «тонкою, витонченою, ніжною школою емоційного життя», яка творить у мозку дитини ніжні чутливі відділи. Є глибоко значущим, з довготривалих і вдумливих психолого-педагогічних спостережень за дітьми твердження В. О. Сухомлинського

про те, що «у маленької людини, яка переживає подив, захват від величі і простоти істини, поступово покращується пам'ять» [3, с.258]. Цим він зробив відкриття важливої психолого-педагогічної закономірності, бо обґрунтував важливий повторюваний зв'язок явищ у становленні й розвитку мислення дитини, збагативши педагогічну науку.

Принцип взаємодії педагога з сім'єю. Часто причини розумових відхилень та важковиховуваності дитини, стверджував В. О. Сухомлинський, криються у неправильному вихованні дітей в сім'ї. Будь-яка деформація сім'ї призводить до негативних наслідків у розвитку особистості. Виховні родинні взаємовідносини, вважав В. О. Сухомлинський, тісно пов'язані й безпосередньо залежать від структури сім'ї, її морально-психічного клімату, рівня педагогічної культури батьків, а також від характеру поведінки власне дитини. Педагог неодноразово наголошував на необхідності налагодження системного спілкування з сім'єю важкої дитини з метою вивчення властивого їм стилю емоційно-ціннісних взаємин та координації зусиль учителів і батьків щодо єдиної виховної тактики. Лише разом із сім'єю, спільним пошуком шляхів і способів впливу на дитину, переконував педагог, можна досягти певних результатів у вихованні важковиховуваної та малоздібної дитини. Педагог щотижня відвідував сім'ї важких дітей, виявляв джерела становлення їх моралі.

В. О. Сухомлинський був не тільки великим знавцем батьківської педагогіки, досвідченим пропагандистом педагогічним знань, він сам був прекрасним сім'янином, батьком дітей, що дістали зразкове сімейне виховання, освіти, громадянську зрілість.

Вчений-педагог обґрунтував провідні принципи у відповідності з якими має здійснюватися педагогічна пропаганда серед батьків:

- виховання дітей – почесний суспільний обов'язок батьків, батько і мати повинні бути не менш мудрими творцями людини, ніж педагоги;

- за змістом педагогічна пропаганда має охоплювати всі складові виховання;

- у вирішенні складних проблем сімейного виховання необхідно забезпечувати індивідуальний підхід і додержання педагогічного такту;

- систематичність педагогічної пропаганди і всебічне охоплення батьків.

В. О. Сухомлинський виробив слушні поради щодо методики поширення психолого-педагогічних знань серед батьків, про діловитість і конкретність педагогічної пропаганди. Одна з неодмінних умов успіху: підкріплення теоретичних положень конкретними прикладами з практики виховної роботи з дітьми слухачів. Особливо важливо додержувати диференційованого підходу і педагогічного такту в тих випадках, коли розмова з батьками ведеться про помилки, прорахунки у вихованні. Про погане, твердив педагог, треба говорити, не паплюжачи, не принижуючи людину. Для відвертої розмови про шляхи виховання в умовах конкретної сім'ї краще використовувати індивідуальні форми роботи – бесіду, консультацію, пораду, за якими батьки звертатимуться лише за умови довіри до педагога, визнання його авторитету.

Василь Олександрович постійно підкреслював, що головна школа виховання дітей – це стосунки чоловіка та жінки, батька й матері. «Людину ми створюємо любов'ю – любов'ю батька до матері і матері до батька, глибокою вірою в гідність та красу людини. Прекрасні діти

виростають в тих сім'ях, в яких мати і батько посправжньому люблять один одного і разом з тим, люблять та поважають людей. Я відразу бачу дитину, в якій батьки глибоко, сердечно, красиво, віддано люблять один одного. У такої дитини мир і спокій в душі, стійке моральне здоров'я, щиросердечна віра в добро, віра в красу людську» [1, с.192].

Мудрість, вміння вислухати і зрозуміти свою дитину Сухомлинський ставив на перше місце: «Без батьківської мудрості немає виховуючої сили сім'ї. Батьківська мудрість стає духовним надбанням дітей; сімейні стосунки побудовані на громадському обов'язку, відповідальності, мудрій любові й вимогливій мудрості батька й матері, стають величезною виховуючою силою»[1, с.21].

В. О. Сухомлинський радив вдумливо, уважно, терпляче досліджувати, вивчати розумовий, емоційний, моральний розвиток дитини, шукати й знаходити причини, за яких дитина стала важкою, застосовувати такі виховні впливи, які б ураховували складність і особливість індивідуального світу людини, всіляко унеможлилювали грубощі, приниження, покарання, оскільки «якщо дитина зазнала потрясіння, пов'язаного з покаранням, в її душі послаблюються внутрішні сили, які самою людською природою призначені для самовиховання. Чим більше покарань і чим вони жорстокіші, тим менше самовиховання.

Василь Олександрович дійшов висновку, що немає такого становища, яке можна було б вважати безнадійним, немає дитини, яка б не піддавалася педагогічному впливу. Якою б педагогічно занедбаною не була дитина, вона не безнадійна, а лише вимагає особливого підходу, уваги, терплячості, душевної теплоти.

Аналіз системи роботи з «важкими дітьми» В. О. Сухомлинського дав змогу виокремити основні принципи роботи з «важкими дітьми», фундаментальними з яких є: визнання знедоленої дитини повновартісною людиною, соціально-ціннісною особистістю, повага до її гідності, самобутності та віра в її можливості і сили; індивідуально-диференційований підхід у вихованні цієї категорії дітей залежно від характеру їх відхилень у навчанні та поведінці; взаємодія педагога з сім'єю в роботі з важкими дітьми; взаємодія виховання та самовиховної активності дітей.

Список використаних джерел

1. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. Київ: Радянська школа, 1978. 263 с.
2. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором. Вибр. тв.: в 5 т. Київ: Рад. шк., 1977. Т. 4. С. 393–628.
3. Сухомлинский В. А. Чем лечат мозг – мыслью, трудом, творчеством – или лекарством? (Некоторые итоги 35-летнего исследования). Обережно: дитина! В. О. Сухомлинський про важких дітей: темат. зб. Луганськ: ДЗ «Луганський нац. університет імені Тараса Шевченка», 2008. С.240–263.